

מגילת השואה והתקומה

ד"ר חגי בן-ארצי

תוכן

7	מבוא
9	פרק א' בגלותנו
21	פרק ב' פעמי גאולה
27	פרק ג' ההחמצה הגדולה
33	פרק ד' בין שתי המלחמות
37	פרק ה' עלייתה של גרמניה הנאצית
45	פרק ו' ליל הגדול
55	פרק ז' העולם נכנע
59	פרק ח' מהלך המלחמה, חלק א': הנצחונות של גרמניה
67	פרק ט' מהלך המלחמה, חלק ב': ההצלה הגדולה
73	פרק י' מהלך המלחמה, חלק ג': התבוסה של גרמניה
83	פרק י"א "הפתרון הסופי", חלק א': רכזי היהודים בגטאות
91	פרק י"ב "הפתרון הסופי", חלק ב': ההשמדה בבורות
95	פרק י"ג "הפתרון הסופי", חלק ג': ההשמדה בתאי הגזים
103	פרק י"ד יש דין ויש דין
107	פרק ט"ו שארית הפליטה
113	נספח א הרב קוק, הקריאה הגדולה לארץ ישראל
115	נספח ב הרב שלמה יששכר טיכטאל זצ"ל הי"ד
117	"אם הבנים שמחה"

הקלדה: אסתר ששון

עיצוב: ספריית בית אל | אושרית טולידאנו

נדפס בישראל שבט תש"פ, פברואר 2020

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאכסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

כל הזכויות שמורות לחגי בן ארצי ולהוצאת ספריית בית אל בע"מ
ת"ד 34101 ירושלים 9134002 טל' 02-6427117 02-beitel.co.il

All Rights Reserved 2020. to Sifriyat Bet-El Publishing

Ltd P.O.B 34101 Jerusalem 9134002 Tel. 02-6427117

תודות

● התמונות מתוך אתר ויקיפדיה, ע"י: Spider, Sodabottle, Computerjoe, Ctruongngoc, Lozman, Dauster, Dr_Jorgen, Alonso_de_Mendoza, Finanzer, Bogomolov, Torana, Geagea, Ferbr1, Gruzanim, דניאל צבי, Geagea, שנילי, סול במול, Niteflyer, Den1980, Hohum, Malcolm77, Threedots, AlMare, BAJacek, Superikonoskop, Lorem_Ipsum, Magog_the_Ogre, Wdwdbot, Palnatoke, Tasja, Flickr_upload_bot, 1970gemini, ЯцекJacek, Ske, YMS, Wjh31, Joalpe, Alonso_de_Mendoza, US National Archives bot, Ras67, Common_Good, InfidelHE, Shame_On_You, W.wolny, LouiseMartier, Frankemann, Almog, Ras67, W.wolny, BArchBot, RIANbot, Matanya, Beyond My Ken, Stonewall, Avi1111, Aqwis, Geo Swan, Geagea, Hannolans, Jarekt, Movieevery, Poeticbent, Hannolans, Buidhe, Alonso de Mendoza, Jarekt, David Levy, Artanisen, ALPR, נעה, אסף. צ, אריאל ביגל נ"י Magnus Manske. ● התמונות מתוך אתר Shutterstock: בכריכה ע"י Dmitrijs Mihejevs | בעמ' 97 ע"י Liya_Blumesser

אלה הם שני היסודות של תולדות ישראל בדורות האחרונים - שואה
איומה, שסיימה את פרק הגולה בתולדות ישראל, ותקומה מופלאה
וניסית, שפותחת את פרק הגאולה והקוממיות בהיסטוריה של עמנו.
אשרינו שזכינו לחיות בדור התקומה. "טוב להודות לה' ולזמר לשמך
עליון, להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות" (תהלים צ"ב, ב'-ג').

חגי בן-ארצי

בית-אל

שבט תש"פ

75 שנה לנצחון על גרמניה הנאצית

פֶּרֶק א'

בְּגִלּוּתֵנוּ

(א) בִּשְׁנַת 70 לְסִפְיָהּ הַכְּלִלִית חֲרָבָה יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדֻשָׁנוּ, וְעַמָּה חֲרַב
בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ. (ב) הַהִיסְטוֹרִיּוֹן יוֹסֵף בֶּן מַתְתִּיָּהוּ מַעֲיֵד, שֶׁבְּמֶרְדֵּ הַחֲרָבָן
נִהְרְגוּ מֵאוֹת אֲלָפֵי יְהוּדִים, וּרְבֻבוֹת הִגְלוּ וְנִמְכְּרוּ לַעֲבָדִים בְּרַחְבֵּי
הָאִמְפֶּרְיָה הַרֹמִית. (ג) הָעַם הַיְּהוּדִי לֹא הִשְׁלִים עִם הַחֲרָבָן וְעִם אֲבֵדֹן
הַמִּקְדָּשׁ, וַיֵּצֵא לְמֶרֶד נוֹסֵף בְּהִנְהָגָתָם שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא וְשִׁמְעוֹן בַּר כֶּסֶּפָּא
(ד) לְפִי יַעֲדוּתוֹ שֶׁל הַהִיסְטוֹרִיּוֹן הַרֹמִי דִּיּוֹ קָסְיוֹס גַּם בְּמֶרֶד
זֶה חָרְבוּ מֵאוֹת יְשׁוּבִים, מֵאוֹת אֲלָפֵי יְהוּדִים נִהְרְגוּ וּרְבֻבוֹת הִגְלוּ וְהִתְפַּזְּרוּ
בְּרַחְבֵּי הָעוֹלָם. (ה) בְּעֵקֶב כּוֹת הַמְּרִידוֹת הַצְּלִיחַ הָעַם הַיְּהוּדִי לְשִׁנּוֹת אֶת
יַחְסָהּ שֶׁל הָאִמְפֶּרְיָה הַרֹמִית כְּלָפִי הַיְּהוּדִית, וְהִקְיֶסר אֲנִטוֹנִינוּס פִּיּוֹס
פָּרַשׁ אֶת חֲסוֹתוֹ עַל הַיְּהוּדִים בְּרַחְבֵּי הָעוֹלָם. (ו) אֲבָל הַמְּרִידוֹת לֹא
הִצְלִיחוּ לְשִׁנּוֹת אֶת גְּזֵרַת הִגְלוֹת, וּבְתוֹלְדוֹת עַמָּנוּ הִתְחִיל פֶּרֶק חֲדָשׁ שֶׁל
פּוֹזֵר וְנִדְוָדִים. (ז) לְאַסוֹנִינוּ הִתְקִימוּ בְּנוֹ בְּמִלּוֹאֵם דְּבָרֵי הַתּוֹכַחָה וְהַאֲזָהָרָה
שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ: "...וְנִסְחָתָם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֹתָהּ כָּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ,
וְהִפְיֹצָהּ ה' בְּכָל הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד קְצֵה הָאָרֶץ" (דברים כ"ח,

ס"ג-ס"ד). (ח) אבל לאסונו התקנים בנו גם המשך דברי התוכחה:
 "ובגוים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנוח לכף רגלך, ונתן ה' לך שם לב רגז
 וכליון עינים ודאבון נפש" (דברים כ"ח, ס"ה). (ט) אכן התפארו לכל
 קצוי תבל, וכמעט לא היתה ארץ שיהודים לא הגיעו אליה בנדודיהם.
 (י) אבל בכל מקום שהגענו אליו השפלנו, נרדפנו, גרשנו ולעתים
 קרובות גם נרצחנו והשמדנו. (יא) בשנת 1290 לספירה הכללית הוציא
 אדוארד הראשון מלך אנגליה פקדת גרוש ליהודי הממלכה תוך התרמת
 כל רכושם לטובת הכתר. (יב) פקדת הגרוש הוצאה בתשעה באב, היום
 שבו חרב בית מקדשנו וגלה כבוד מבית חיינו. (יג) מאז חטא המרגלים,
 שסרבו לעלות לארץ-ישראל, היה היום הזה יום מועד לפרענות.

אדוארד הראשון, מלך אנגליה - הראשון שפתח במסע גירוש היהודים

(יד) בשנת 1306 הוציא פיליפ מלך צרפת פקדת גרוש כללי של יהודי
 ארצו, ביניהם רבים ממגדשי אנגליה שמצאו מקלט בצרפת, והחרים את
 כל רכושם. (טו) פליטי הגרושים ממערב אירופה נמלטו מזרחה לארצות

מרכז ומזרח אירופה; אבל גם שם לא שפר גורלם. (טז) בשנת 1314
 גרשו היהודים מבוארית, ב-1420 גרשו מאוסטריה, ב-1430 גרשו
 מסאקסוניה, ב-1446 גרשו מברנדנבורג, והרשימה הזאת אין לה סוף.

גירוש יהודי צרפת (1182)

(יז) אבל הגרוש הגדול מכלם היה גרוש ספרד בשנת 1492. (יח) לאחר
 שהשלימו הנוצרים את כבושה של ספרד מידי המוסלמים הוציאו המלך
 פרדיננד ואשתו המלכה איזבלה צו גרוש ליהודי הממלכה. (יט) יהדות
 ספרד היתה הגדולה והעשירה מכל קהלות ישראל במחצית השנייה של
 ימי הביניים. (כ) במשך למעלה מאלף שנה התבססו בה מאות אלפי
 יהודים, בנו מרכזי תורה גדולים, פתחו כלכלה עשירה והגיעו לעמדות
 מפתח הן בשלטון המסלמי והן בשלטון הנוצרי. (כא) והנה ביום אחד ירד
 הכורת על היהדות המפארת של גלות ספרד, ובתשעה באב ה'רנ"ב
 לבריאה עזבו מאות אלפי יהודים את בתיהם ואת רכושם, ויצאו חסרי
 כל לנדוד בכל רחבי העולם. שוב הפך תשעה באב יום של בכי וקניה.

על ארצות המגרב בצפון אפריקה, שרדפו וגרשו כל יהודי שסרב להתאסלם. (כח) כשפלטו האלמוחידים לספרד כפו את הבררה הזאת גם על יהודי ספרד, ורבבות יהודים נמלטו צפונה אל הממלכות הנוצריות. (כט) אבל, כזכור, כאשר הנוצרים השתלטו על חצי האי האיברי, השלימו את מלאכתם של המסלמים וגרשו גם הם את היהודים מארצם. (ל) בכל הגרושים האלה נתנה ליהודים האפשרות להתנצר או להתאסלם, ואז להשאיר בביתם ולזכות בחיים ובכבוד בתוך החברה הפלילית. (לא) מעטים לא עמדו בנסיון, וזה היה אנושי לגמרי. (לב) רבים מהם המשיכו לשמור בסתר על יהדותם, ולכן נרדפו באכזריות על ידי האינקוויזיציה הנוצרית. (לג) במיוחד התפרסם ברשעיות הכומר תומאס דה טורקומאדה, שעמד בראש האינקוויזיציה בספרד. (לד) בימיו הוצאו להורג ונשרפו חיים אלפי יהודים אנוסים, שנחשדו בקשר פלשהו עם יהדותם או עם בני עמם. (לה) אבל הרב הגדול - מאות אלפי יהודים במשך מאות שנים - נשארו נאמנים לא-להי ישראל והעדיפו לעזוב את הכל, לקחת את מקל הנודים ולצאת בחסר כל אל המשך הסבל והיסורים. (לו) א-להי ישראל, "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", אשר הלך אחריה במדבר העמים, "בארץ לא זרועה". (לז) אף לא רק גרושים והחרמת רכוש היו מנת חלקם של יהודי הגולה; במשך מאות שנים מאות אלפי יהודים נרצחו, נשחטו, נטבחו ונשרפו רק בשל יהדותם. (לח) שוב נתקיימו בנו דברי התוכחה והאזהרה של משה רבנו: "...והיה כאשר שש'ה' עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם, פן ישיש'ה' עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם..." (דברים כ"ח, ס"ג). (לט) הגל הראשון של טבח המוני של יהודים התרחש במסע הצלב הראשון בשנת ד'תתנ"ו לבריאה (1096). (מ) רבבות נוצרים משלהבים יצאו מאירופה

האינקוויזיטור הראשי מציע למלכי ספרד הקתולים את גירוש כל יהודיה (צייר: אמיליו סאלה)

(כב) רבבות יהודים נמלטו מספרד לפורטוגל השכנה, אבל גם שם לא מצאו מנוח לכף רגלם. (כג) על רבים מהם נקפתה טבילה לנצרות, ומי שעמד בסרובו להמיר את דתו גרש בשנת 1498. (כד) הגרושים היו מנת חלקם גם של היהודים בארצות האסלאם. (כה) לאחר שמחמד השתלט על חצי האי ערב נתן ליהודים את הבררה: להתאסלם או להסתלק. (כו) משפרכו להתאסלם טבח והרג רבים מהם, בתוכם גם את מיטיביו שהגנו עליו מאויביו במכה, והשאיר גרשו מחצי האי בעירם ובחסר כל. (כז) בדרך של מחמד המשיכו האלמוחידים, חברי פת קנאית שהשתלטה

ויכוח בין נוצרים ויהודים בימי הביניים - מימין היהודים, חבושים בכובע המציין את יהדותם (חיתוך עץ של יוהן ון ארמסהיים, 1483)

נלחמו בהמונים שהסתערו עליהם, ולאחר שתש כוחם עלו אל חומות המצודה ושם התאבדו כלם כשקריאת "שמע ישראל" בפיהם. (נח) מסעי הצלב (המכנים "גזרות תתנ"ו" במסורת היהודים) היו ההתקפה הגדולה הראשונה על העם היהודי בגלותו אף לא האחרונה. (יז) גם לאחר מסעי הצלב נמשכה ההתקפה על היהודים ואף גברה, כנראה דווקא בגלל כשלונם של הנוצרים במלחמתם עם המסלמים. (יח) בשנת 1298 התארגנו בגרמניה כנופיות של קנאים נוצרים בהנהגתו של רינדפלייש מרטינגן ופתחו במסע לכפית הנצרות על יהודי גרמניה ואוסטריה. (יח) משנות קלו בסרוב מחלט של היהודים ללכת אל אגן הטבילה, פתחו במסע של טבח המוני שבו השמדו למעלה מ-140 קהלות ויותר ממאה אלף יהודים מסרו את נפשם על קדוש ה'. (יט) תנועה נוצרית דומה קמה בגרמניה בשנת 1336 בהנהגתו של ארמלדר, ובמשך שנתיים תמימות השתערו הכנופיות הנוצריות על מאות קהלות יהודיות. (כ) גם כאן

לירושלים כדי לגאל את ארץ הקודש מידי המסלמים. (מא) בדרךם לפגוע ב"כופרים המסלמים" עברו דרך עשרות קהלות יהודיות, ופתחו את מסעם בפגיעה המונית ב"כופרים היהודים". (מב) הצלבנים דרשו מן היהודים להתנצר, ומשסרבו להמיר את דתם נטבחו ונרצחו. (מג) רבים מהם נשרפו חיים בתוך בתי הכנסת, שלתוכם נדחפו באכזריות, ולאחר מכן הצתו ועלו באש השמימה. (מד) רבים העדיפו לשחט את כל בני משפחותיהם ולאבד את עצמם לדעת כדי לא להגיע לנסיון, שחששו שלא יוכלו לעמד בו. (מה) לפני מותם נשמעה צעקתם האחרונה של רבבות יהודים: "שמע ישראל, ה' א-להינו, ה' אחד". (מו) עם הצעקה הזאת קפצו אל האש, אל המים, או נטלו את ספין השחיטה בידם. (מז) בכל מקום עמדו רבני הקהלות והזכירו לצאן מרעיתם את מצות קדוש ה': "ואהבת את ה' א-להיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך - אפלו נוטל את נפשך". (מח) כך השמדו עשרות קהלות, שהמפרסמות ביניהן: טריר, וורמס, מאינץ, שפאיר וקלן, ורבבות יהודים נרצחו ומתו על קדוש ה'. (מט) באותם ימים של פרעות ודמים החל המנהג של הזכרת נשמות הקדושים בימים נוראים ובמועדים. (י) יהיו לנו המתים על קדשת ה' מליצי ישר לפני אבינו שבשמים בעד גאלתנו ובעד פדות נפשנו. (נא) אבירי מסע הצלב הראשון הורו את הדרך לבאים אחריהם, וכך הפך טבח היהודים למאפיין קבוע בכל מסעי הצלב, שנמשכו כמאתיים שנה עד סופה של ממלכת הצלבנים בשנת 1291. (יב) בכלם התמידו גם היהודים בנחישותם לקדש את ה' ולהשאר נאמנים לאמונתם ולתורתם. (יג) התפרסם במיוחד קדוש ה' של יהודי יורק באנגליה, שנמלטו אל מצודת העיר מפני הצלבנים, שהיו בדרךם למסע הצלב השלישי בהנהגת המלך ריצ'רד לב הארזיה. (יד) במשך ימים אחדים

נתקלו התוקפים ביהודים נחושים לדבק באמונתם, וגם כאן חרבו עשרות קהלות ורבבות יהודים נרצחו על קדוש ה'. (אד) יסורי היהודים באירופה הגיעו לשיאם בשנים 1348-1349, כשטפלו על היהודים את העלילה, שהם גרמו למגפת "המוות השחור", שהפילה מיליוני חללים ברחבי אירופה. (בב) שוב התקפו היהודים בכל מקום באכזריות רבה, וכל מי שסרב להתנצר גרש במקרה הטוב או נרצח במקרה השכיח יותר. (גג) כף השמדו שוב עשרות קהלות, שהמפרסמת שבהן היא קהלת פרנקפורט, שהיתה מרכז יהודי חשוב גם של תורה וגם של כלכלה משגשגת. (דד) בגלל הפרעות בבלתי פוסקות ביהודי גרמניה, אוסטריה וצרפת נמלטו יהודים רבים מזרחה, וכך הלך וצמח מרכז יהודי גדול בפולין. (הה) אף הכוורת עלה גם על יהודי פולין, לאחר שנהנו משלוה יחסית במשך כמה דורות. (וו) בסוף ימי הביניים שלטו הפולנים באוקראינה, נצלו את האפרים שם ודכאו באכזריות כל נסיון של מרד

יהודים מועלים על המוקד באשמת המוות השחור. בווריה, חיתוך עץ משנת 1493

נגד שלטונם. (זז) בשנת ה' ת"ח לבריאה (1648) פרץ מרד של האוקראינים בהנהגתו של בוגדאן חמלניצקי נגד השלטון הפולני. (חח) הפעם המרד הצליח, והצבא של הקוזקים האוקראינים פלש לפולין. (טט) במהלך המלחמה שנמשכה כשנתיים הפנה הזעם של הקוזקים במיוחד כלפי היהודים, שהיו שליחי השלטון הפולני באוקראינה. (עע) ההיסטוריון נתן גטע הנובר מתאר בספרו "יון מצולה" את הטבח הנורא שערכו צבאות חמלניצקי ביהודי פולין. (פפ) מאות קהלות חרבו ורבבות יהודים נרצחו באכזריות אימה. (עב) התוצאה היתה חרבן כמעט מחלט של יהדות פולין באותן שנים, שמפרות בתולדות ישראל כ"גזרות ת"ח ות"ט". (עג) אבל היהודים לא נשברו; הם המשיכו להיות נאמנים לדתם ולאמונתם, ובנו מרכזי תורה חדשים ברוסיה, בליטא, ואף חדשו את מרכזי התורה בגרמניה, באיטליה ובאנגליה. (עד) את גלי הפרעות ביהודים לוו במשך מאות שנים עלילות הדם כנגד היהודים. (עה) הנוצרים ברחבי אירופה טפלו על היהודים את העלילה הנוראה, שהם שוחטים ילדים נוצרים ומשתמשים בדמם לאפיית מצות בפסח. (עו) עלילת הדם הראשונה התרחשה בנורוויץ' שבאנגליה בשנת 1144, שבה נמצאה לפני פסח גופתו של ילד נוצרי. (עז) תושבי העיר התנפלו על היהודים, רצחו כמה מהם והשארו נמלטו על נפשם. (עח) מאז נורוויץ' הפכו עלילות הדם לחלק בלתי נפרד מחיי היהודים באירופה במשך מאות שנים. (עט) העלה השתנתה ממקום למקום ומשנה לשנה: לעתים זאת העלילה הקלסית של דם ילדים נוצרים במצות לפסח, לעתים זה חלול לחם הקדש, לעתים זאת הרעלת בארות והפצת מחלות, ולעתים זאת שטות כזאת או אחרת. (פ) המטרה היתה תמיד אחת: רדיפת היהודים, השפלתם, הפחדתם והטלת אימה עליהם. (פא) העולם